

Številka vsak četrtlet in velja
za poštno vred ali v Mariboru
s pošiljanjem na dom
celo leto 32 D, pol leta
16 D, četrt leta 8 D. Izven
Jugoslavije 64 D. Naročnina
se pošlje na upravništvo
Slovenski Gospodar v Mariboru,
Koroška cesta 5. —
Čist se dopošilja do odpo-
vedil. Naročnina se plačuje
naprej. Tel. interurban 113.

Posamezna številka stane 1-50 din.

Poštnina plačana v gotovini.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Uredništvo je v Mariboru,
Koroška cesta 5. Rokopis
se ne vrača. Upravništvo
sprejema naročnine, inšerate
in reklamacije.
Cene inšeratov po dogovoru.
Za večkratne oglase primeren
popust. Nezaprte reklamacije
so poštno proste. Čekoval
račun poštne urada Ljubljane
10.603. Telefon interurban
113.

29. številka.

Maribor, dne 22. julija 1926.

60. letnik.

Gospodarsko propadanje in centralizem.

Propadanje narodnega gospodarstva v naši državi gre naprej z naglimi koraki. Prejšnji mesec in sicer 11. junija, je bila o tem v narodni skupščini razprava, katero je povzročila opozicija s svojo interpelacijo o poljedelski krizi. Opozicionalni poslanci so s številkami dokazali, kako v naši državi propada industrija, obrt, zlasti pa kmetijski stan.

Propadanje slovenskega kmeta.

Kako propada kmet v Sloveniji, dokazuje dnevno rastoče zadolževanje kmetijskih posestev. Nimamo še natančnega pregleda čez vse dolge, ki so vključeni na kmetijskih posestvih, še manj čez one, ki so najeti na osebni kredit. Zlastno stanje kmetijskega gospodarstva je pa dovolj razvidno iz statistike (številčnega pregleda) prezadolženih zemljišč, ki so zapadla prisilni javni dražbi. V Sloveniji je bilo takšnih prisilnih javnih dražb 1. 1923 skupno 76 s celotno vrednostjo prezadolženih zemljišč in pritoklin preko 7 1/2 milijona dinarjev, 1. 1924 jih je bilo 210 z vrednostjo preko 30 1/2 milijona dinarjev, 1. 1925 pa 481 z vrednostjo okoli 59 milijonov dinarjev. Največ teh dražb odpade na ozemlje okroglega sodišča Maribor, kjer je 1. 1924 bilo 72 javnih dražb z vrednostjo preko 12 milijonov dinarjev, 1. 1925 pa 167 z vrednostjo preko 19 milijonov dinarjev.

Številke propadanja kmetijskega stanu rastejo od leta do leta. Še nekoliko časa in razmere med kmeti bodo žalostnejše in obupnejše, kakor so bile poslednja leta pred svetovno vojno.

Puceljev recept.

Ko so opozicionalni poslanci v narodni skupščini pri razpravi o omenjeni interpelaciji 11. junija s številkami dokazovali te žalostne prilike ter pojasnjevali njihove vzroke, je vlada bila popolnoma ravnodušna, in slovenski radičevski poljedelski minister Pucelj je celo zaklical, da kritika opozicionalnih poslancev ni ozbiljna (resnoba). Proti ugotovitvi poslancev SLS, da je propadanje kmetijskega stanu v Sloveniji krivo previsoko obdačenje, in proti njihovi zahtevi, da se davki znižajo, je minister Pucelj postavil zahtevo, da naj kmetje zahtevajo: »Moram naglasiti, da za omiljenje gospodarske krize ne zadošča le zniževanje državnih dajatev, ampak je ravno tako važno, da naši gospodarji varčujejo.« Takšen je torej recept, ki ga vlada radikalov in radičevcev priporoča gospodarstvu pešajočemu kmetiskemu stanu: šparajte, štedite!

Za to radikalno-radičevsko modrost naši metje nimamo niso hvaležni: Da je treba štediti, to naši kmetje vedo brez Pašiča, Uzunoviča, Radiča in Pucelja. Samo to pravico imajo, zahtevati od vlade, da jim daje možnost štedenja, da jim potem davkov, dajatev in taks vsega ne vzame, kar pridelajo. In kako naj naši kmetje štedijo sedaj, ko je slabo vreme, neprestano deževje in preko njiv in travnikov razlita voda povzročila slabo letino! Žitno klasje leži poteptano in povaljano na tleh, krompir gnije, fižol istotako, koruza se ne razvija, seno je v veliki meri pokvarila ali celo odnesla voda, po vinogradih kaže slabo, skrajno slabo: povejte nam sedaj, g. Pucelj, ki ste narodno-gospodarski specialist za šparanje, povejte nam, kako naj izvršujemo vaš recept?!

Deževje in povodnji.

Povodnji, ki so mesca julija nastopile skoro v vseh delih države ter povzročile ogromno škodo, so dokazale vso nesposobnost vlade in vso slabost vladnega sistema.

Smotrena uprava mora pravočasno skrbeti, da so nasipi ob rekah in vse druge naprave, ki služijo zabrani poplave in urejeni kanalizaciji, v pravem stanju in redu. Ko voda navali z vso silo, je navadno prepozno in če se ob taki priliki posreči z največjim naporom preprečiti skranjo nesrečo, je to združeno z velikimi denarnimi žrtvami. Ako bi se bile te svote prej uporabile za smotreno preprečitev povodnji, bi žrtve bile veliko manjše, uspeh pa večji. Mi Slovenci zahtevamo od početka sedanje države, da se reke in potoki v Sloveniji, ki ob povodnji povzročijo toliko škode, regulirajo. Dosedaj centralistični vladodržci niso storili nič, čisto nič za regulacijo samo ene reke ali enega potoka. Niti toliko niso storili, da bi se ohranile tiste regulacijske naprave, ki so bile ustvarjene v prejšnji državi.

Nesposobnost centralistične vladavine.

Vsa nesposobnost vladodržcev in vladnega sistema se vidi v tem, da se je vlada o priliki sedanjih povodenj in vremenskih neugod obrnila za pomoč na Rdeči križ. Rdeči križ kot mednarodna ustanova za pomoč v največji sili zlasti v času vojne, bi naj prišel na pomoč vladi in upravniemu sistemu v naši državi! Kakšno spričevalo za sposobnost centralistične vladavine v naši državi!

Vlada je dovolila za prizadete od povodnji, odnosno za preprečitev nadaljnjih poplav par borih milijonov. Ta svota se je uporabila povečini za popravilo nasipov ob Donavi v Baranji in Bački. Pa je tudi za ta namen veliko premajhna. Za druge kraje, osobito za Slovenijo, kjer je neurje in povodnji napravila strahovito škodo, dosedaj ni dala vlada niti ene pare. In to pri državnem budžetu 13 milijard dinarjev. Pač pa se visoki davki brezobzirno iztirjujejo s pomočjo eksekutorjev in rubežni.

Takšen je centralizem s svojo skrbjo za ljudstvo in s svojim delom na narodno-gospodarskem polju. Vse pango narodnega gospodarstva, osobito kmetijski stan, propada, slaba letina in vremenske neugode pospešujejo in povečujejo to propadanje. Glavna skrb vlade pa je, kako bi popravila in zakrpalta neprestane vladine krize, ki jih povzroča na eni strani vrtoglavi Radič, na drugi svojeglavni Pašič s svojimi ožjimi pristaši.

Razvoj notranjih razmer v državi spričuje, da si bo centralizem zlomil vrat na gospodarski krizi, v katero država vedno globlje pada in katere centralizem rešiti ne more. Izhod iz te krize in njeno ozdravljenje je v iniciativnosti, podvzetnosti in organizatorični sposobnosti posrednih pokrajin. Te lastnosti iz Slovenije niso izginile, samo so vezane po krutem centralizmu, ki je zatrl vse avtonomne ustanove in naprave ter iz naše dežele na sesaljško davkov in raznolikih dajatev vleče vsa gmotna sredstva. Pustite ta sredstva, ki jih Slovenija daje za državo in njeno upravo, poglavito v Sloveniji in z njihovo pomočjo bo slovensko ljudstvo z lastno stvariteljno delavnostjo zboljšalo svoje slabo gospodarsko stanje.

Kaj bo z veronaukom v naših šolah?

Stjepan Radič je kot minister prosvete v svoji hudobni protinosti katoliški cerkvi in duhovnikom ustavil plačo, ki so jo duhovniki dobivali za podeljevanje veronauka v šoli. To velja zlasti o duhovnikih v Sloveniji. V finančni zakon za leto 1926-27 je uvrstil določbo, da ti duhovniki nimajo pravice zahtevati od države kakšno plačo ali nagrado. Z ozirom na to zakonsko določbo je finančni minister odredil, da se duhovnikom nagrade za podeljevanje veronauka v šolah ukinejo.

S tem je katoliški duhovščini, ki v Sloveniji živi v težkih gmotnih razmerah, storjena velika krivica. So nekateri duhovniki, ki podučujejo v šolah po 14, 16, 20, celo 24 ur na teden, pa za svoj veliki trud ne dobijo niti pare več. Ali je to pravično? Odkod naj dobijo sredstva za hrano in obleko? G. Stjepan Radič je v dobrih gospodarskih razmerah. Čeprav ni minister niti poslanec, se vozi po železnici v salonskih vagonih, ali pa so za njega, člane njegove familije in njegove spremljevalce rezervirana cela oddeljenja I. razreda. Bili pa so tudi časi, ko se je Radič gospodarsko prav slabo godilo, in v teh časih se je kaj rad h katoliškim duhovnikom zatekel po podporo. In dobil je od njih podporo.

Katoliški duhovniki zahtevajo od države samo to, do česar imajo pravico vsled svojega dela. Dajte katoliški cerkvi v naši državi to, kar ji gre po načelu pravice in enakopravnosti! Potem ne bo treba, da bi duhovniki morali moledovati za to, kar jim gre po pravici. V državnem proračunu za 1. 1926-27 je katoliški cerkvi storjena velika krivica. Po proračunu ministrstva ver prispeva država za verske potrebe pravoslavne cerkve 69 milijonov dinarjev, za katoliško cerkev pa samo 34 milijonov dinarjev. Ker je pravoslavni v državi 46%, katoličanov pa 39%, bi po istem ključu katoličani morali dobiti 21 milijonov dinarjev več, torej 55 milijonov. Mi zahtevamo enakopravnost katoličanov s pravoslavnimi v državi. Ako se to načelo uveljavi tudi pri prispevkih države za pravoslavno in katoliško cerkev, ako se torej katoliški cerkvi dovoli onih 21 milijonov, ki jih dobiva premalo, se bodo naša sredstva, s katerimi se plača zaslužno delo katoliške duhovščine v šoli.

O priliki, ko so cerkvi protivni časniki oznanili svetu vest o ukinitvi plače katoliškim katehetom in duhovnikom, so tudi prinesli poročilo, da bodo odslej učitelji podučevali veronauk v šolah. To bi bilo izpolnjenje srčni želji, ki so jih že dolgo gojila liberalna srca. Saj je v programu vseh liberalcev in svobodomislecev laična šola, to je šola, v katero nima duhovnik pristopa, torej šola brez duhovnika, brez vere, brez Boga. Prav po vzoru francoskih framasonov!

Toda stvar ni tako enostavna, kakor si jo predstavljajo ti svobodnjakari. Po cerkvenem pravu imajo duhovniki, samo duhovniki dolžnost in hkrati tudi pravico, da podučujejo veronauk v šoli. Brez dovoljenja cerkvene oblasti ne sme veronauka v šoli učiti noben učitelj, magar da ima od državne oblasti za to 100 dovoljenj. Tega načela se je katoliška cerkev držala ter se tudi bo držala in katoliško ljudstvo bo stalo odločno na braniku za pravice cerkve in za svoje lastno pravo na vzgojo otrok. Ako hočejo svobodomisleci in cerkvi nasprotni elementi, da nastane spor in borba med našo državo in katoliško cerkvijo, potem naj le spravijo katoliške duhovnike ven iz šol! Ali mislijo s tem storiti uslugo naši državi? Storili pa tudi ne bi gmotne usluge državi in njenemu budžetu, ker učitelji ne bi veronauka učili zastonj, marveč bi za svoje delo zahtevali veliko večje plačilo, nego je znašala ona malenkost na nagrado, ki so jo slovenski kateheti in duhovniki prejeli za svoj veliki trud.

Kmetijski dan v Mariboru.

Kmetijski dan ima namen dvigniti stanovski ponos in zavest našega kmeta. Vršni se za celo Slovenijo. Povabljeni pa so tudi zastopniki Hrvatov in Čehoslovakov.

ti. Ze zato ne, ker vesta, da za vaju čujejo zvesti prijatelji in hrabri možje. Zato slušajte lovčev dobri svet in lezite k počitku. Jutri —
Heyward je umolknil, kajti zopet je presekla zrak tisti grozni krik. Nastal je dolg molk. S plahim pričakovanjem so gledali drug drugega. Slednjič se je dvignila preproga pri vhodu v jamo in lovec se je pojavil. Z obraza mu je razločno brala osuplost nad skrivnostno nevarnostjo, ki jim je pretela.

V. Napad.

»Prezirali bi svarični glas, ako bi se še dalje skrivali tukaj, ko iz gozda odmevajo taki kriki«, je rekel Sokol. »Dami naj ostaneta tukaj, mi možje pa bomo stražili na skali.«

»Ali je nevarnost velika?« je vprašala Kora. »Samo tisti, ki kriči tako čudno, pozna našo nevarnost. Celo tisto slabotno dušo, ki si s petjem krajša dneve, je zbegal krik. Pravi, da je pripravljen iti na boj.« Heyward se je bil medtem preskrbel s samokresi. Ker tudi deklici nista hoteli ostati, so šli vsi za lovcom.

Hladen večerni zrak jim je zapihal nasproti, ko so stopili ven, ter osvežil razburjene duhove. Luna je bila izšla ter tu in tam trepetala na vodi. Skala, na kateri so stali, pa je bila še zavita v črno temo. Zaman so vsi upirali oči v onostranske bregove, da bi opazili kaj živega. Nič se ni ganilo. In zdaj zopet tisti grozni krik! Zdelo se je, kakor bi prihajal po reki gori, da si poišče pot med strmimi skalami in se izgubi v gozdih.

»Ali nihče ne ve, kaj pomeni ta krik?« je vprašal Sokol ves obupan.

(Dalje prihodnjič.)

Zadnji Mohikanec.

Povest iz leta 1757.

Po J. F. Cooper-ju predelal Al. Benkovič.

6

»Dolge noge imate, dober pešec morate biti. Gotovo včasih potujete na generalovo povelje?«

»Nikdar. Drugega poklica nimam, kakor tega, da po-
učujem pobožno petje.«

»Čuden poklic«, se je smejal Sokol, »ako mora človek živeti kot šoga in nadzorovati vse visoke in nizke glasove drugih ljudi. Pokažite vendar, kaj znate, predno gremo počivat. Mogoče da bosta dami potem boljše spali, saj sta potrebni spanja po vseh dnevnih težavah, da bosta zjutraj čili za nadaljno potovanje.«

»Z veseljem«, je rekel David, si nataknil očala in izvlekel priljubljeno knjigo. Poiskal je njih položaju primeren psalm, dal knjigo deklicama, zapiskal na piščalko in pričelo se je pobožno petje.

Pesem je bila slovesna in resna. Indijanca sta nepremična poslušala, kot bi bila okamenela. Lovec je od kraja poslušal brez zanimanja ter si glavo podpiral z roko. Polagoma pa se mu je oblažil izraz strogega obraza. Njegove misli so se preselile nazaj v mladostna leta, ko je večkrat poslušal enake pesmi. Oči so mu postajale vlažne. Predno je bila himna končana, so mu tekale vroče solze po ogorelih licih.

Peveci so pravkar izšli glasove v dolg akord, kakršne rado posluša uho. Naenkrat je presekla zrak krik, kakor ne prihaja iz človeškega grla. Vsi so obstrmeli. Nastal je

mol, kot bi se bila voda ustavila v besnečem padcu ob tem groznem, nenavadnem glasu.

»Kaj je to?« je šepnila Eliza čez nekaj grozopolnih minut.

»Kaj je to?« je glasno ponovil Heyward.

Odgovoril ni niti Sokol niti Indijanca. Poslušali so, kot bi čakali, da se glas ponovi. Strmenje se jim je izražalo na obrazih. Nazadnje so se resno pogovarjali v delavarskem jeziku. Unkas se je previdno izmuznil iz votline, lovec pa je odgovoril po angleško: »Nihče izmed nas ne ve, kaj je to, čeprav midva že trideset let hodiva po teh gozdih. Dolej sem mislil, da poznam vsak živalski ali indijanski glas, zdaj pa vidim, da sem domišljav norec.«

»Ali ni bil to krik, s katerim rdečkarji straše svoje sovražnike?« je vprašala Kora.

»Ne, ne, to je bil strahovit, nadnaraven glas«, je odgovoril lovec. »Kdor je samo enkrat slišal indijanski bojni krik, ga nikdar več ne zamenja s čim drugim. — Kaj si videl, Unkas?« je po delavarsko vprašal vstopivšega mladega Indijanca. »Ali naša luč sveti skozi preproge?«

Odgovor je bil kratek in določen. Z glavo majaje je Sokol rekel nato: »Ne, od zunaj se nič ne vidi. Vi, ki ste potrebni spanja, pojdite zdaj v drugo jamo. Ako hočemo v Fort Edvard, moramo zgodaj otriniti, ko bodo Mingi še spali.«

Heyward je vzel plamenico in spremil deklici v drugo jamo.

»Ne puščajte naju samih na tem groznem kraju«, je rekla Eliza. »Še vedno mi zveni po ušesih tisti grozni krik.«

»Narava je naredila našo trdnjavo tako močno in varno«, ji je tolažil Heyward, »da se vama ni prav ničesar ba-